

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα «Οι οικογενειακές επιχειρήσεις στην Ευρώπη ως πηγές νέας οικονομικής ανάπτυξης και καλύτερων θέσεων εργασίας»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας)

(2016/C 013/03)

Εισηγητής: ο κ. Jan KLIMEK

Στις 22 Ιανουαρίου 2015, και σύμφωνα με το άρθρο 29 παράγραφος 2 του Εσωτερικού της κανονισμού, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε να καταρτίσει γνωμοδότηση πρωτοβουλίας με θέμα

«Οι οικογενειακές επιχειρήσεις στην Ευρώπη ως πηγές νέας οικονομικής ανάπτυξης και καλύτερων θέσεων εργασίας»

(γνωμοδότηση πρωτοβουλίας).

Το ειδικευμένο τμήμα «Ενιαία αγορά, παραγωγή και κατανάλωση», στο οποίο ανατέθηκαν οι σχετικές προπαρασκευαστικές εργασίες, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 14 Ιουλίου 2015.

Κατά την 510η σύνοδο ολομέλειας, της 16ης και 17ης Σεπτεμβρίου 2015 (συνεδρίαση της 17ης Σεπτεμβρίου), η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή υιοθέτησε την ακόλουθη γνωμοδότηση με 110 ψήφους υπέρ και 3 αποχές.

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1 Οι οικογενειακές επιχειρήσεις αποτελούν τη ραχοκοκαλιά πολλών οικονομιών στον κόσμο και αυξάνονται με εντυπωσιακό ρυθμό. Αποτελούν πηγή οικονομικής ανάπτυξης και δίδουν ιδιαίτερη προσοχή σε περιφερειακούς και τοπικούς παράγοντες. Υπάρχουν μεν διαφορετικοί λόγοι για τη συγκρότηση οικογενειακής επιχείρησης, κοινό χαρακτηριστικό όλων αυτών των επιχειρήσεων ωστόσο αποτελεί ένα φυσικό σύστημα αξιών, η βούληση για αφοσίωση και αυτοθυσία καθώς και αίσθημα ευθύνης απέναντι σε όσους συγκρότησαν την επιχείρηση και όσους αναλαμβάνουν τα ηνία της. Οι οικογενειακές επιχειρήσεις είναι ικανότερες να αντιμετωπίσουν δύσκολες περιόδους ύφεσης και στασιμότητας, ενώ ένας από τους κύριους λόγους της ανθεκτικότητά τους είναι το αίσθημα προσωπικής ευθύνης για την εικόνα της επιχείρησης.

1.2 Αναγνωρίζοντας τη μοναδική αξία των οικογενειακών επιχειρήσεων, και σύμφωνα με τη Small Business Act που ορίζει πως «Η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να δημιουργήσουν περιβάλλον όπου οι επιχειρηματίες και οι οικογενειακές επιχειρήσεις να μπορούν να προοδεύσουν και στο οποίο η επιχειρηματικότητα ανταμείβεται»⁽¹⁾, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) καλεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να υιοθετήσει μία ενεργή στρατηγική που θα προωθήει τις καλύτερες πρακτικές για τις οικογενειακές επιχειρήσεις στα κράτη μέλη.

1.3 Ένα επιπρόσθετο βήμα θα ήταν να αναληφθεί δράση για τη θέσπιση νομοθετικών πλαισίων και κανονισμών για τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Αυτό ο τύπος κανονισμών θα πρέπει να παραθέτει ορισμό των οικογενειακών επιχειρήσεων και να ορίζει τους τομείς παρέμβασης της Επιτροπής, καθώς και τους νομοθετικούς, οικονομικούς και πολιτικούς θεσμούς που είναι αρμόδιοι για την υλοποίηση των μέτρων.

1.4 Όσον αφορά συγκεκριμένα μέτρα, η ΕΟΚΕ ζητεί:

- να συμπεριληφθεί κατηγορία οικογενειακών επιχειρήσεων στις ευρωπαϊκές στατιστικές (Eurostat) ώστε να συλλέγονται κατά τρόπο αποτελεσματικό δεδομένα για τις οικογενειακές επιχειρήσεις από τις εθνικές στατιστικές υπηρεσίες·
- να βελτιωθεί η νομοθεσία για τη μεταβίβαση οικογενειακών επιχειρήσεων από τη μια γενεά στην επόμενη, ιδίως από φορολογική σκοπιά, προκειμένου να μειωθεί η έκθεση αυτών των επιχειρήσεων σε προβλήματα ρευστότητας·
- να προωθηθεί το κλίμα οικογενειακής οργάνωσης, που βασιζέται πρωτίστως στη μακροπρόθεσμη απασχόληση·
- να προαχθεί η καινοτομία μεταξύ των οικογενειακών επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων μέσω καινοτόμων δημοσίων συμβάσεων·
- να αναπτυχθεί η εκπαίδευση και να προαχθεί η έρευνα στον τομέα της οικογενειακής επιχειρηματικότητας·

⁽¹⁾ COM(2008) 394 final.

- να υποστηριχθούν οι οικογενειακές εκμεταλλεύσεις και να αναπτυχθεί εκ νέου η συνεταιριστική επιχειρηματικότητα, ιδίως το είδος που συγκεντρώνει οικογενειακές επιχειρήσεις·
- να θεσπιστούν φορολογικές ελαφρύνσεις για τα κέρδη που επανεπενδύονται και να δοθούν ευκαιρίες στις οικογενειακές επιχειρήσεις να αυξήσουν το κεφάλαιό τους χωρίς να εκχωρούν δικαιώματα ψήφου·
- να υπάρξει ενεργή συνεργασία σε επίπεδο ΕΕ με τις οργανώσεις που εκπροσωπούν οικογενειακές επιχειρήσεις, π.χ. στο πλαίσιο μόνιμης ομάδας εμπειρογνομόνων.

2. Εισαγωγή

2.1 Οι οικογενειακές επιχειρήσεις αποτελούν πάνω από 60 % του συνόλου των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, τόσο μικρών όσο μεγάλων, και απασχολούν μεταξύ 40 % και 50 % του συνόλου των εργαζομένων⁽²⁾. Στη συντριπτική πλειονότητα των οικονομιών κυριαρχούν οι πολύ μικρές και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οπότε η πλειονότητα των οικογενειακών επιχειρήσεων ανήκει επίσης σε αυτόν τον τομέα.

2.2 Τα κυριότερα πλεονεκτήματα των οικογενειακών επιχειρήσεων είναι ο μακροπρόθεσμος ορίζοντας των δραστηριοτήτων τους, οι συγκεκριμένες αξίες τους, που δημιουργούν μια εντελώς ιδιαίτερη οργανωτική νοοτροπία, και η δέσμευσή τους έναντι της τοπικής κοινότητας. Η μοναδική τους νοοτροπία βασίζεται στις αξίες που προωθούν οι οικογενειακοί φορείς, όπως το υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης στην επιχείρηση και η υψηλή ποιότητα των προσφερόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών.

2.3 Η μακροπρόθεσμη προοπτική των οικογενειακών επιχειρήσεων συνεπάγεται δημιουργία μακροχρόνιων δεσμών με τα ενδιαφερόμενα μέρη (εργαζομένους, πελάτες, προμηθευτές και τοπικές κοινότητες).

2.4 Η οικογενειακή επιχείρηση χαρακτηρίζεται επίσης από την πρόθεση μεταβίβασής της στην επόμενη γενιά και από τη φροντίδα και την υπευθυνότητα με την οποία αντιμετωπίζει τους υπαλλήλους της. Το στοιχείο αυτό ενισχύει ακόμη περισσότερο την ευθύνη της οικογενειακής επιχείρησης, όπου οι σχέσεις οικοδομούνται με βάση την εμπιστοσύνη.

2.5 Όσον αφορά την επίτευξη των στόχων τους, οι οικογενειακές επιχειρήσεις αφιερώνουν τα περισσότερα από τα κέρδη τους στην οικοδόμηση μιας σταθερής, ανεξάρτητης και καινοτόμου επιχείρησης, χρησιμοποιώντας το δικό τους κεφάλαιο και προσπαθώντας προπαντός να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους από τη μεταβίβασή της στις επόμενες γενιές. Οι οικογενειακές επιχειρήσεις αναπτύσσονται κατά τρόπο πιο ισορροπημένο προκειμένου να επιτύχουν τους μακροπρόθεσμους (πολυγενεακούς) στόχους τους.

3. Ορισμός της οικογενειακής επιχείρησης

3.1 Υπάρχει γενικά η αποδοχή ότι οι οικογενειακές επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται με βάση τρεις κύκλους: την οικογένεια, την επιχείρηση και την ιδιοκτησιακή δομή⁽³⁾. Η επιρροή της οικογένειας στους δύο άλλους κύκλους καθορίζει τον οικογενειακό χαρακτήρα της επιχείρησης. Η ύπαρξη αυτής της επιρροής σημαίνει ότι οι οικογενειακές επιχειρήσεις είναι πιο περίπλοκες από τις μη οικογενειακές και, ως εκ τούτου, χρήζουν της κατάλληλης αντιμετώπισης.

3.2 Σε ορισμένα κράτη μέλη υπάρχουν ειδικές νομικές διατάξεις για τις οικογενειακές επιχειρήσεις:

- στην Ισπανία (Υπουργείο Οικονομίας) και στη Φινλανδία (Υπουργείο Εμπορίου), η οικογενειακή επιχείρηση ορίζεται σε επίπεδο υπουργείων·
- ορισμός των οικογενειακών επιχειρήσεων υφίσταται επίσης στην Ιταλία (Αστικός κώδικας) και στη Ρουμανία·
- στην Ουγγαρία, υπάρχει ορισμός της αγροτικής οικογενειακής επιχείρησης·
- στη Δανία, υπάρχει νομοθεσία σχετικά με την απασχόληση νέων σε οικογενειακές επιχειρήσεις (Arbejdsmiljølovgivningens anvendelse for elever i erhvervspraktik, οδηγία αριθ. 60106 της 1.2.1998)·
- στην Αυστρία, ομοσπονδιακός νόμος καθορίζει ευέλικτο ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων από μέλη της οικογένειας (Ladenöffnungszeitenverordnung), ενώ οι οικογενειακές επιχειρήσεις ορίζονται στο περιφερειακό δίκαιο για τη γεωργία·
- στη Λιθουανία, το Ανώτατο Δικαστήριο εξέδωσε γνωμοδότηση, σύμφωνα με την οποία μια επιχείρηση που έχει συσταθεί κατά τη διάρκεια του γάμου θεωρείται οικογενειακή επιχείρηση·

⁽²⁾ Τελική έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων «Overview of family-business-relevant issues: research, networks, policy measures and existing studies» (Επισκόπηση των ζητημάτων που σχετίζονται με τις οικογενειακές επιχειρήσεις: έρευνα, δίκτυα, πολιτικά μέτρα και υφιστάμενες μελέτες), Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Νοέμβριος 2009.

⁽³⁾ Tagiuri R., Davis J.A., *Bivalent Attributes of the Family Firm*, Working paper, Harvard Business School, 1982.

- στη Βουλγαρία και τη Σλοβακία, η οικογενειακή συνιδιοκτησία λαμβάνεται υπόψη στην περίπτωση της αυτοαπασχόλησης·
- στη Μάλτα οι σχετικές εργασίες είναι σε εξέλιξη και προβλέπεται για πρώτη φορά παγκοσμίως η θέσπιση νόμου για τις οικογενειακές επιχειρήσεις (Family Business Act).

3.3 Η ΕΟΚΕ φρονεί πως θα ήταν χρήσιμο να δρομολογηθεί νομοθετική διαδικασία με σκοπό την εισαγωγή κατηγορίας οικογενειακής επιχείρησης στα μητρώα οικονομικής δραστηριότητας σε όλα τα κράτη μέλη.

3.4 Στην έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων της Επιτροπής για τις οικογενειακές επιχειρήσεις, συνιστάται η υιοθέτηση του ακόλουθου ορισμού της οικογενειακής επιχείρησης:

- η πλειοψηφία των δικαιωμάτων λήψης αποφάσεων ανήκει στο φυσικό πρόσωπο (ή πρόσωπα) που ίδρυσε την επιχείρηση ή είναι κύριος του εταιρικού κεφαλαίου της ή στον/στη σύζυγό του, στους γονείς του, στα τέκνα του ή στους άμεσους κληρονόμους των τέκνων του·
- η πλειοψηφία των δικαιωμάτων λήψης αποφάσεων μπορεί να είναι είτε άμεση είτε έμμεση·
- τουλάχιστον ένας εκπρόσωπος της οικογένειας ή των συγγενών συμμετέχει επίσημα στη διαχείριση ή στη διοίκηση της επιχείρησης·
- οι εισηγμένες εταιρείες πληρούν τον ορισμό της οικογενειακής επιχείρησης εάν το άτομο που σύστησε ή απέκτησε την εταιρεία (μετοχικό κεφάλαιο) ή η οικογένεια ή οι απόγονοί του κατέχουν 25 % των δικαιωμάτων λήψης απόφασης βάσει του μετοχικού κεφαλαίου.

3.5 Ωστόσο, ο ανωτέρω ορισμός είναι υπερβολικά ευρύς. Θα πρέπει να περιοριστεί κατά τρόπον ώστε να τονίζει τον οικογενειακό χαρακτήρα της επιχείρησης, και ιδίως τους πολυγενεακούς σκοπούς των εργασιών της.

3.6 Η υιοθέτηση του ορισμού αυτού από τις ευρωπαϊκές χώρες θα επέτρεπε τη συλλογή ποσοτικών δεδομένων, τα οποία στη συνέχεια, σε συγκεντρωτική μορφή, θα επέτρεπαν την εξαγωγή στατιστικών στοιχείων για αυτές τις επιχειρηματικές μονάδες. Αυτά τα στοιχεία θα συνέβαλλαν στην ανάλυση των οικογενειακών επιχειρήσεων στα νέα κράτη μέλη, όπου αυτές οι επιχειρήσεις επιτελούν βασικό ρόλο. Το καθήκον αυτό θα μπορούσε να ανατεθεί στη Eurostat, τη στατιστική υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3.7 Σε εθνικό επίπεδο, καταβάλλονται προσπάθειες για την ποσοτικοποίηση των οικογενειακών επιχειρήσεων. Στην Ιρλανδία, για παράδειγμα, η εθνική στατιστική υπηρεσία εξέδωσε δελτίο με τίτλο «Family Business in Ireland — Services Sector 2005» (Η οικογενειακή επιχείρηση στην Ιρλανδία — Τομέας των υπηρεσιών 2005). Η ομοσπονδία European Family Businesses, από την πλευρά της, εκδίδει σε συνεργασία με την εταιρεία συμβούλων KPMG ένα ευρωπαϊκό βαρόμετρο των οικογενειακών επιχειρήσεων. Στην Πολωνία, διενεργήθηκε μια ολοκληρωμένη, ποσοτική και ποιοτική μελέτη το 2008 από τον κρατικό Πολωνικό Οργανισμό Ανάπτυξης της Επιχειρηματικότητας.

3.8 Η συμμετοχή της Eurostat θα συνέβαλλε στην επίτευξη δύο σημαντικών στόχων: της ενοποίησης του ορισμού της οικογενειακής επιχείρησης και, βάσει αυτού, της συλλογής στατιστικών δεδομένων για αυτές τις επιχειρηματικές μονάδες.

4. Προκλήσεις για τις οικογενειακές επιχειρήσεις

4.1 Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οικογενειακές επιχειρήσεις μπορούν να χωριστούν σε δύο κατηγορίες: εκείνες που αφορούν όλες τις επιχειρήσεις και εκείνες που αφορούν ειδικά τις οικογενειακές. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν την οικονομική συγκυρία μιας δεδομένης χώρας, όπως η εσωτερική ζήτηση, η δημογραφία και η κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Η παρούσα γνωμοδότηση επικεντρώνεται στη δεύτερη κατηγορία, δηλαδή στις ειδικές προκλήσεις των οικογενειακών επιχειρήσεων που προσδιορίζουν την ανάπτυξη και τη μεγέθυνσή τους.

4.2 Η ιδιοκτησία μιας οικογενειακής επιχείρησης δεν συνίσταται σε ρευστά περιουσιακά στοιχεία, αλλά σε ό,τι η οικογένεια χτίζει και αναπτύσσει σε βάθος γενεών και όπου περιλαμβάνονται αξίες, παραδόσεις και τεχνογνωσία⁽⁴⁾. Κατά συνέπεια, η μεταβίβαση της ιδιοκτησίας μιας επιχείρησης στην επόμενη γενεά αποτελεί τη σοβαρότερη πρόκληση για αυτές τις επιχειρήσεις.

4.2.1 Ένα σημαντικό βήμα που πρέπει να αναλάβουν οι οικογενειακές επιχειρήσεις φαίνεται να είναι ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός της διαδοχής, καθώς η πρόθεση των ιδιοκτητών τους είναι να τις μεταβιβάσουν σε καλή κατάσταση στην επόμενη γενεά.

⁽⁴⁾ COM(2012) 795 final — «Πρόγραμμα δράσης για την επιχειρηματικότητα 2020: Επιστροφή του επιχειρηματικού πνεύματος στην Ευρώπη».

4.2.2 Κάθε χρόνο αντιμετωπίζουν αυτήν την πρόκληση περίπου 450 000 επιχειρήσεις, οι οποίες απασχολούν περί τα 2 εκατ. εργαζομένους. Λόγω ανεπιτυχούς κληρονομικής διαδοχής κλείνουν ετησίως 150 000 επιχειρήσεις, με αποτέλεσμα την απώλεια 600 000 θέσεων εργασίας ⁽⁵⁾.

4.2.3 Σε σχέση με τον σχεδιασμό της κληρονομικής διαδοχής, θα πρέπει να αναλυθούν οι κυριότερες αιτίες αποτυχίας αυτής της διαδικασίας και να υποστηριχθούν μέτρα για τη διευκόλυνση της μεταβίβασης των επιχειρήσεων, π.χ. μέσω του κληρονομικού δικαίου ή φορολογικών κινήτρων που ενθαρρύνουν τις μεταβιβάσεις.

4.2.4 Το εύρος και η κλίμακα των διαφόρων προσεγγίσεων της φορολόγησης της κληρονομιάς και του πλούτου ανά την Ευρώπη αποδεικνύουν ότι υπάρχει μεγάλο πεδίο βελτίωσης όσον αφορά τη ρύθμιση του εν λόγω τομέα ⁽⁶⁾.

4.2.5 Μπορεί να αναφερθεί ως παράδειγμα μία λύση που εφαρμόζουν σε σχέση με τη μεταβίβαση των επιχειρήσεων οι Κάτω Χώρες, όπου το Υπουργείο Οικονομίας έχει καθιερώσει την αποκαλούμενη «δέσμη μέτρων περί κληροδότησης» (Overdracht-sprakket). Κάθε επιχειρηματίας που συμπληρώνει το 55ο έτος της ηλικίας του λαμβάνει τη δέσμη αυτή, στην οποία υπενθυμίζεται η σπουδαιότητα του σχεδιασμού της μεταβίβασης της επιχείρησής του και εκτίθεται μια σειρά εργαλείων που διευκολύνουν αυτή τη διαδικασία. Στο Βέλγιο, το Ινστιτούτο Οικογενειακών Επιχειρήσεων (Instituut voor het Familiebedrijf) έχει εκδώσει χάρτη για την κληρονομική διαδοχή, ο οποίος είναι διαθέσιμος σε τρεις γλώσσες: στα ολλανδικά (Scorecard Orvolging), στα γαλλικά (Scorecard Transmission) και στα αγγλικά (Succession Scorecard). Άλλα παραδείγματα είναι η Σλοβενία, όπου το Επιμελητήριο Βιοτεχνίας και Μικρών Επιχειρήσεων (Obtno-prodjetniška Zbornica Slovenije) προσφέρει σεμινάρια και κατάρτιση για όλα τα θέματα που συνδέονται με τη διαδοχή, και η Φινλανδία, η οποία διαθέτει ειδικό σχετικό πρόγραμμα (ViestinVaihto-ohjelma). Στην Αυστρία υπάρχει νόμος για τη συνέχιση των δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης (Fortbetrieb) από μέλος της οικογένειας σε περίπτωση θανάτου του διευθυντή της (Gesamte Rechtsvorschrift für Gewerbeordnung, 1994). Παρόμοια λύση υπάρχει στη Γαλλία (loi sur les successions et les libéralités) και στο Λουξεμβούργο. Ο πολωνικός οργανισμός επιχειρηματικής ανάπτυξης, σε συνεργασία με το ινστιτούτο οικογενειακών επιχειρήσεων, προετοίμασε δέσμη ρυθμίσεων για τη διαδοχή στις οικογενειακές επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο αυτής, στις οικογενειακές επιχειρήσεις παρέχεται οδηγός διαδοχής, δωρεάν εργαλεία στήριξης της διαδικασίας και δωρεάν εργαστήρια υλοποίησης.

4.3 Οι οικογενειακές επιχειρήσεις προσπαθούν να δημιουργούν μακροχρόνια απασχόληση που συμβάλλει στη δημιουργία οργανωτικού κλίματος με βάση την οικογένεια. Συνεπώς, οι οικογενειακές επιχειρήσεις αποτελούν ελκυστικούς εργοδότες για μητέρες που ανατρέφουν παιδιά, για παράδειγμα. Θα πρέπει να παρέχεται στήριξη στο περιβάλλον οργάνωσης που βασίζεται στην οικογένεια, πράγμα που θα δώσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε αυτές τις επιχειρήσεις.

4.4 Οι σύζυγοι ή σύντροφοι των ιδιοκτητών επιχειρήσεων συχνά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις οικογενειακές επιχειρήσεις, παρότι, για διαφορετικούς λόγους, δεν έχουν επίσημο καθεστώς. Αυτό ενδέχεται να οδηγήσει σε νομικές και χρηματοοικονομικές δυσκολίες, για παράδειγμα σε περίπτωση τερματισμού της σχέσης. Η παροχή πιο επίσημου καθεστώτος σε αυτά τα άτομα, καθώς και στα άλλα μέλη της οικογένειας που συμμετέχουν ατύπως στις δραστηριότητες της επιχείρησης, θα συνέβαλλε στην αποφυγή δυσκολιών σε περίπτωση οικογενειακών προβλημάτων.

4.5 Όσον αφορά την καινοτομία στις οικογενειακές επιχειρήσεις, αυτές θα πρέπει να επικεντρώνονται όχι μόνο στις παραδοσιακές αγορές και προϊόντα, αλλά και σε νέες καινοτόμες λύσεις.

4.5.1 Η καινοτομία στις οικογενειακές επιχειρήσεις μπορεί να υποστηριχθεί μέσω καινοτόμου συστήματος δημοσίων συμβάσεων όπου η τιμή δεν θα αποτελεί το μόνο κριτήριο επιλογής υποψηφίου. Χαρακτηριστικό των οικογενειακών επιχειρήσεων είναι ότι ανταγωνίζονται με βάση την υψηλή ποιότητα και τις υπηρεσίες προς τον πελάτη, οι οποίες εξασφαλίζονται μεταξύ άλλων από το οικογενειακό σήμα (συχνά το όνομα του ιδιοκτήτη ή της οικογένειάς του). Κατά συνέπεια, οι οικογενειακές επιχειρήσεις τείνουν να μην υποβάλλουν προσφορές για δημόσιες συμβάσεις όπου η τιμή αποτελεί το μόνο κριτήριο επιλογής. Προτείνεται η προώθηση των αξιών της πλέον συμφέρουσας από οικονομική άποψη προσφοράς ⁽⁷⁾ ως κριτηρίου επιλογής και η διάδοση αυτών των πληροφοριών στις οικογενειακές επιχειρήσεις.

⁽⁵⁾ «Business Dynamics: Start-ups, Business Transfers and Bankruptcy» (Επιχειρηματική δυναμική: Νεοσύστατες επιχειρήσεις, μεταβιβάσεις επιχειρήσεων και χρεωκοπία) (2011), http://ec.europa.eu/growth/smes/promoting-entrepreneurship/advice-opportunities/transfer-business/index_en.htm

⁽⁶⁾ COM(2012) 795 final.

⁽⁷⁾ SEC(2007) 280: Guide on dealing with innovative solutions in public procurement — 10 elements of good practice (Οδηγός για τη χρήση καινοτόμων λύσεων στις δημόσιες συμβάσεις, 10 στοιχεία ορθών πρακτικών).

4.6 Η παγκοσμιοποίηση αναγκάζει τις επιχειρήσεις να ανοιχθούν προς νέες αγορές, τεχνολογίες και δεξιότητες. Οι οικογενειακές επιχειρήσεις πρέπει να λαμβάνουν αυτά τα δεδομένα υπόψη στις αναπτυξιακές τους στρατηγικές. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να προσλαμβάνουν νέους υπαλλήλους, ακόμη και σε διευθυντικές θέσεις.

4.7 Στο επίπεδο των κρατών μελών, θα πρέπει να εκτιμηθεί ο ρόλος που διαδραματίζουν οι οικογενειακές επιχειρήσεις στην οικονομία της κάθε χώρας και, εν συνεχεία, να αναπτυχθούν ευνοϊκές συνθήκες λειτουργίας αυτών στα πεδία της φορολογίας, της νομοθεσίας που διέπει τις οικονομικές δραστηριότητες (χωρίς να αποκλείεται ένας νόμος για τις οικογενειακές επιχειρήσεις) και της προώθησης της κατάρτισης για τους ιδιοκτήτες οικογενειακών επιχειρήσεων. Αυτό το είδος της κατάρτισης θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των οικογενειακών επιχειρήσεων, όπως είναι η διαδοχή, η οικογενειακή εποπτεία κ.λπ.

4.8 Παραδείγματα ειδικής εκπαίδευσης για τους ιδιοκτήτες οικογενειακών επιχειρήσεων δίδουν χώρες όπως η Κύπρος (ακαδημαϊκό πρόγραμμα για τις οικογενειακές επιχειρήσεις στο Cyprus International Institute of Management), η Γαλλία (Master 2 professionnel: Gouvernance des entreprises familiales et patrimoniales — M2 GEF στο Πανεπιστήμιο του Μπορντώ) ή η Φινλανδία με το πρόγραμμα Omistajuus ja hallitustyöskentely — valmennusohjelma jatkaajille (Ιδιοκτησιακή δομή και εργασία στη διοίκηση της επιχείρησης — Πρόγραμμα κατάρτισης των διαδόχων)⁽⁸⁾. Οι οργανώσεις υποστήριξης των οικογενειακών επιχειρήσεων διοργανώνουν επίσης μαθήματα για τους ιδιοκτήτες τέτοιων επιχειρήσεων, όπως το ακαδημαϊκό πρόγραμμα του διεθνούς δικτύου οικογενειακών επιχειρήσεων FBN (Family Business Network), το οποίο διοργανώνεται από το σουηδικό παράρτημα του δικτύου, ή τα προγράμματα κατάρτισης που διοργανώνει το ισπανικό Instituto de la Empresa Familiar (Ινστιτούτο Οικογενειακής Επιχείρησης), για παράδειγμα.

4.9 Η αναγνώριση του ρόλου των οικογενειακών επιχειρήσεων στις οικονομίες των κρατών μελών και η υποστήριξή τους θα μπορούσε να συμβάλει στην ανάκαμψη της οικογενειακής βιοτεχνικής παράδοσης. Σημαντικό μέρος των μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων συγκροτούν βιοτεχνικές ενώσεις, με μέλημα την εξασφάλιση της συνέχισης των βιοτεχνιών. Είναι κατά συνέπεια σημαντική η στήριξη αυτής της δραστηριότητας.

4.10 Οι μικρότερες οικογενειακές επιχειρήσεις εκτίθενται σε κινδύνους που ενδέχεται να οδηγήσουν στην εξαφάνισή τους από την αγορά. Θα πρέπει συνεπώς να τους παρασχεθεί κατάλληλη νομική και φορολογική στήριξη, ώστε να στηριχθεί η περαιτέρω ανάπτυξή τους. Παράλληλα, θα μπορούσε να παρασχεθεί στις μεγάλες διεθνείς οικογενειακές επιχειρήσεις θεσμική συνδρομή και μέτρα στήριξης των τοπικών προμηθευτών και οικονομιών.

4.11 Ένα ιδιαίτερο είδος οικογενειακής επιχείρησης αποτελεί η οικογενειακή γεωργική εκμετάλλευση. Πέραν των τυπικών δυσκολιών που χαρακτηρίζουν κάθε οικογενειακή επιχείρηση, οι εκμεταλλεύσεις αυτές αντιμετωπίζουν επίσης προκλήσεις που αφορούν ειδικά τις αγροτικές περιοχές.

4.11.1 Ιδιαίτερα ανησυχητικό είναι το πρόβλημα της αρπαγής γης, που οδηγεί σε μη αναστρέψιμη διατάραξη της οικονομικής δομής των αγροτικών περιοχών και στην κοινωνικά ανεπιθύμητη βιομηχανοποίηση της γεωργίας. Στη γνωμοδότησή της τον Ιανουάριο του 2015⁽⁹⁾, η ΕΟΚΕ ζήτησε τη λήψη κατάλληλων μέτρων για τη διατήρηση σε όλη την ΕΕ ενός αγροτικού μοντέλου που να βασίζεται στις οικογενειακές εκμεταλλεύσεις.

4.11.2 Οι οικογενειακές επιχειρήσεις συγκροτούν συχνά συνεταιρισμούς για την επίτευξη οικονομιών κλίμακας και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς του στην αγορά⁽¹⁰⁾. Η συνεταιριστική επιχειρηματικότητα παρουσιάζει παρόμοια χαρακτηριστικά με την οικογενειακή επιχειρηματικότητα, με άλλα λόγια επικεντρώνεται σε μακροπρόθεσμες δραστηριότητες αντί του βραχυπρόθεσμου κέρδους. Ωστόσο, τελευταία οι συνεταιρισμοί έχουν χάσει την αρχική τους δυναμικότητα, ενώ ορισμένοι έχουν καταρρεύσει, για αυτό απαιτούνται μέτρα για την αναζωογόνηση της δραστηριότητας.

4.12. Ο όρος «υπομονετικό κεφάλαιο»⁽¹¹⁾ χρησιμοποιείται σε σχέση με τη μακροπρόθεσμη συγκέντρωση κεφαλαίου για την ανάπτυξη οικογενειακής επιχείρησης. Κατά τη μεταβίβαση, η οικογενειακή επιχείρηση παραδίδει το κεφάλαιο, καθώς και την κοινωνική και πολιτιστική της διάσταση και ο αγοραστής επενδύει ή αγοράζει την επιχείρηση μαζί με την πολυγενεακή της γνώση, την (οικογενειακή της) νοοτροπία και την προσήλωση στην (τοπική) κοινότητα.

⁽⁸⁾ Irene Mandl, *Overview of Family Business relevant issues* (Επισκόπηση των ζητημάτων που σχετίζονται με τις οικογενειακές επιχειρήσεις), KMU Forschung Austria, 2008.

⁽⁹⁾ Γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ με θέμα «Αρπαγή γης — Σήμα κινδύνου για την Ευρώπη και απειλή για την οικογενειακή γεωργία» (ΕΕ C 242 της 23.7.2015, σ. 15).

⁽¹⁰⁾ *Family farming in Europe: Challenges and prospects, In-depth analysis* (Οικογενειακή γεωργία στην Ευρώπη: προκλήσεις και προοπτικές. Ανάλυση σε βάθος), Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2014.

⁽¹¹⁾ «Υπομονετικά κεφάλαια» είναι τα ίδια κεφάλαια που παρέχονται από ιδιοκτήτες οικογενειακών επιχειρήσεων, οι οποίοι επιζητούν να πετύχουν ισορροπία μεταξύ, αφενός, της τρέχουσας απόδοσης των επενδύσεων και, αφετέρου, μιας επαρκώς προσδιορισμένης μακροπρόθεσμης στρατηγικής της επιχείρησης και της εξασφάλισης της συνέχειας της οικογενειακής παράδοσης και κληρονομιάς. Πηγή: De Visscher F.M., Aronoff C.E., Ward J.L. (2011), *Financing Transitions. Managing Capital and Liquidity in the Family Business*, Palgrave Macmillan.

4.12.1 Στο πλαίσιο του ορισμού των υπομονετικών κεφαλαίων, είναι σκόπιμο να εξεταστεί το ενδεχόμενο καθιέρωσης ελαφρύνσεων για τα επανεπενδύσιμα κέρδη. Θα πρέπει να εξεταστεί το ενδεχόμενο απαλλαγών για τις οικογενειακές (και όχι μόνο) επιχειρήσεις που επανεπενδύουν τα κέρδη τους και προτιμούν, εξάλλου, να αναπτυχθούν με ίδια και όχι με δανειακά κεφάλαια.

4.12.2 Σε περίπτωση χρεών, οι επιχειρήσεις έχουν το πρόσθετο κίνητρο της μείωσης των τόκων, με αποτέλεσμα το κόστος του χρέους να είναι στην πραγματικότητα μικρότερο, ενώ οι ελαφρύνσεις αυτές δεν εφαρμόζονται στα ίδια κεφάλαια.

4.12.3 Τα φορολογικά θέματα υπάγονται, βέβαια, στην αρμοδιότητα των επιμέρους κρατών μελών, αλλά η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να ενθαρρύνει τις ορθές πρακτικές όσον αφορά τις οικογενειακές επιχειρήσεις.

4.13 Θα ήταν σκόπιμο να εξεταστεί το ενδεχόμενο διοχέτευσης κεφαλαίων στις οικογενειακές επιχειρήσεις μέσω της δημιουργίας εθνικών ταμείων επιχειρηματικού κεφαλαίου αποκλειστικά για τις οικογενειακές επιχειρήσεις. Η ιδιαιτερότητα αυτού του ταμείου θα ήταν η παροχή κεφαλαίου στις οικογενειακές επιχειρήσεις χωρίς να χορηγούνται στους παρόχους του κεφαλαίου δικαιώματα ψήφου, κατά το πρότυπο του Aksjeloven στη Νορβηγία ή του Ley de sociedades de responsabilidad limitada (νόμος για τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης) στην Ισπανία.

4.14 Μέτρα υπέρ της οικογενειακής επιχειρηματικότητας θα μπορούσαν επίσης να υποστηριχθούν από τις εθνικές ή τοπικές οργανώσεις που δρουν εξ' ονόματος των οικογενειακών επιχειρήσεων —π.χ. δημόσιες αρχές (υπουργεία), οργανώσεις εργοδοτών, εμπορικά επιμελητήρια κ.λπ.— και από υπερεθνικές οργανώσεις, σημαντικότερες από τις οποίες είναι η ομοσπονδία European Family Businesses, το δίκτυο FBN International και η ένωση Les Hénokiens.

4.14.1 Οι οργανώσεις αυτές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον συντονισμό του περιβάλλοντος των οικογενειακών επιχειρήσεων. Αποτελούν πλατφόρμα ανταλλαγής γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των επιχειρηματιών και δημοσιεύουν εκδόσεις για τις οικογενειακές επιχειρήσεις, οι οποίες προάγουν τη σχετική γνώση. Οι οργανώσεις υποστήριξης των οικογενειακών επιχειρήσεων μπορούν, επίσης, να λειτουργούν ως ομάδες άσκησης πιέσεων για την υιοθέτηση συγκεκριμένων λύσεων.

Βρυξέλλες, 17 Σεπτεμβρίου 2015.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Henri MALOSSE
